 DOI: 10.3849/2336-2995.33.2024.01.084-104

Recenzovaný článek

Crowdsourcing jako prvek strategicko-operačního zpravodajství
Jak jej využilo NATO a změnilo pravidla hry

Crowdsourcing as an Element of Strategic-Operational Intelligence
How NATO Used it and Changed the Game

Karel Pešek, Jozef Vojtek, Libor Kutěj

Abstrakt: Článek se věnuje konceptu crowdsourcingu v prostředí sociálních sítí jako novému fenoménu zapojujícího civilní obyvatelstvo do zpravodajského procesu a umožňující využití jeho zpravodajského potenciálu během ozbrojeného konfliktu. Crowdsourcing civilního obyvatelstva je představen na příkladu intervence NATO během první občanské války v Libyi. Článek prezentuje jeho využití během zpravodajského procesu na strategicko-operační úrovni velení a řízení ozbrojených sil. Stanovuje jeho možnou definici jako zdrojového prvku zpravodajského procesu, přičemž je jako zdrojový prvek distinktivně oddělitelný od podobných zdrojových prvků.

Abstract: The article focuses on the concept of crowdsourcing in the social networking environment as a new phenomenon involving civilians in the intelligence process, enabling the use of their intelligence potential during armed conflict. Crowdsourcing of the civilian population is introduced by the example of NATO intervention during the first civil war in Libya. The article presents its use during the intelligence process at the strategic-operational level of command and control of the armed forces. It establishes its possible definition as a collection method of the intelligence process, and as a collection method which is disjunctively separable from similar intelligence collection methods.

Klíčová slova: CROSINT; Crowdsourcing; role civilistů v ozbrojených konfliktech; shromažďování zpravodajských informací; zpravodajský proces.

Keywords: CROSINT; Crowdsourcing; Role of Civilians in Armed Conflicts; Intelligence Collection; Intelligence Proces.

ÚVOD

Využití crowdsourcingu a informací z otevřených zdrojů je v dnešní vysoce digitálně propojené společnosti již poměrně běžnou praxi. Výjimkou nejsou soudobé válečné konflikty, kdy informace získané crowdsourcingem představují cenný zdroj informací pro tvorbu zpravodajského produktu.[1]

Potenciál crowdsourcingu ukázaly soudobé ozbrojené konflikty, především občanská válka v Sýrii nebo druhá válka o Náhorní Karabach. Ve velkém měřítku poté počáteční týdny ruské agrese proti Ukrajině, kdy ukrajinské ozbrojené síly v prvních etapách války využily tento způsob shromažďování informací v do té doby nezaznamenaném rozsahu. Využití crowdsourcingu civilního obyvatelstva jako zdrojového prvku zpravodajského procesu mělo signifikantní vliv na prvotní ukrajinské vojenské úspěchy.[2]

Co si však pod pojmem crowdsourcing představit? Z obecného pohledu se jedná o *„model distribuovaného řešení problému, který využívá kolektivní znalosti (internetových) skupin s cílem pomoci organizaci se specifickým úkolem“*.[3] Crowdsourcing vychází z konceptu tzv. kolektivní znalosti (collective intelligence). Někdy je též označován jako „*wisdom of the crowds*", kdy právě toto označení slouží v některých případech k českému překladu jako „moudrost davů", nicméně v tomto článku je dále výhradně používán uvedený anglický termín crowdsourcing.

Původně civilní koncept poměrně rychle expandoval do zpravodajského procesu,[4] ve fázi shromažďování a zpracování informací, kde crowdsourcing figuruje jako jeden ze zdrojových prvků pro následnou všezdrojovou analýzu.[5] Proto se text zaměřuje na jeden z prvních konfliktů, během kterého se tímto způsobem získané informace využívaly. Využití popisovaných metod bylo možné pozorovat během první občanské války v Libyi (někdy též nazývaná jako „Libyjská revoluce"), která probíhala v roce 2011.

Severoatlantická aliance intervenovala do tamního konfliktu prostřednictvím použití vzdušných sil. Nad libyjským územím vznikla bezletová zóna. Cílem bylo pomoci povstalcům svrhnout režim plukovníka Muammara Kaddáfího a zároveň ochránit jím utlačované

1 PEŠEK, Karel. Komparativní případové studie: využití občanského zpravodajství (CITINT) během probíhajícího konfliktu na Ukrajině v porovnání s vybranými soudobými konflikty. Online, Diplomová práce, vedoucí Miroslav Mareš. Brno: Masarykova univerzita. 2023, s. 118. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/qjy3x/. [cit. 2023-10-16].

2 BURKE, Paul. THE ISSUES IN THE COLLECTION, VERIFICATION AND ACTIONABILITY OF CITIZEN-DERIVED AND CROWDSOURCED INTELLIGENCE DURING THE RUSSIAN INVASION OF UKRAINE. Online. Strategic Panorama. 2022, s. 96. Dostupné z: https://doi.org/10.53679/2616-9460.specialissue.2022.09. [cit. 2023-10-16].

3 BRABHAM, Daren C. Crowdsourcing. Cambridge, Massachusetts a London, England: The MIT Press, 2013, s. 117. ISBN 978-0-262-51847-5. Dostupné také z: https://wtf.tw/ref/brabham.pdf.

4 STEELE, Robert David. Open source intelligence. In: JOHNSON, Loch K. Handbook of Intelligence Studies. 270 Madison Avenue, New York NY 10016: Routledge, 2007, s. 131. ISBN 0-203-08932-4.

5 Viz Burke, ref. 2. str. 97.

civilní obyvatelstvo.[6] V době, kdy NATO nedisponovalo žádnými pozemními jednotkami přímo v Libyi a situace v zemi byla vysoce nepřehledná až chaotická, se crowdsourcing libyjských civilistů, zejména jejich aktivity na sociálních sítích,[7] začal jevit jako jeden ze způsobů, jak účinnost úderů aliančního letectva zefektivnit. Crowdsourcing úspěšně rozšiřoval objem informací aliančního strategicko-operačního zpravodajství během operace „Unified Protector" (Operation Unified Protector, OUP).[8]

Následující text představuje využití metod crowdsourcingu v rámci shromažďování informací a jejich následné využití během dalších fází zpravodajského cyklu. Text je přehledovým článkem využívajícím sekundárních informačních pramenů a poskytuje přehled o fenoménu crowdsourcingu v prostředí zpravodajského zabezpečení činnosti ozbrojených sil.

V textu je obsažena rešerše sekundárních zdrojů o tématu. Na základě analýzy těchto zdrojů autoři argumentují, že crowdsourcové zpravodajství (Crowdsourced intelligence – CROSINT) je možné odlišit od příbuzných zpravodajských disciplín (zdrojových prvků[9]) shromažďování informací, především od zpravodajství z otevřených zdrojů (Open-source Intelligence, OSINT) a zpravodajství z lidských zdrojů (Human Intelligence, HUMINT), jelikož jejich vzájemný přesah není dostatečný a navzdory využití stejných příležitostí se od sebe konceptuálně liší.

Článek pracuje s určitým množstvím zpravodajských zdrojových prvků (*INTs*), které však nejsou širší zpravodajskou komunitou dosud jako samostatné uznávány. V textu je však s nimi pracováno v zájmu upozornění na odlišnosti od tradičních disciplín a zároveň poskytnutí přehledu o současných trendech ve zpravodajských studiích.

Autoři také představují definici crowdsourcingu pro jeho využití ve zpravodajském procesu. Závěrem je popsán výskyt tohoto fenoménu jako zdrojového prvku zpravodajského procesu během převratu v Libyi v roce 2011 ze strany NATO v průběhu OUP.

---

6 NATO. NATO and Libya (Archived). Online. NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION. Last updated: 09 Nov. 2015 11:22. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_71652.htm. [cit. 2023-10-16].

7 ELKJER NISSEN, Thomas. #TheWeaponizationOfSocialMedia: @Characteristics_of_ Contemporary_ Conflicts. Kodaň: Royal Danish Defence College, 2015, s. 80-84. ISBN 978-87-7147-098-7. Dostupné také z: https://research.fak.dk/esploro/outputs/book/TheWeaponizationOfSocialMedia-CharacteristicsofContemporaryConflicts/991815694803741.

8 STOTTLEMYRE, Steve a STOTTLEMYRE, Sonia. Crisis Mapping Intelligence Information During the Libyan Civil War: An Exploratory Case Study. Online. Policy & Internet. 2013, roč. 4, č. 3-4, s. 2. Dostupné z: https /doi.org/10.1002/poi3.9. [cit. 2023-10-16].

9 Význam termínů zdrojový prvek zpravodajského procesu a zpravodajská disciplína je v rámci článků stejný.

1 ZPRAVODAJSKÉ VYUŽITÍ CROWDSOURCINGU V ODBORNÉ LITERATUŘE

Textů o využití crowdsourcingu v civilní (striktně nevojenské) sféře existuje velké množství. Koncept představil v roce 2006[10] Jeff Howe,[11]který se věnuje jeho využitelnosti v oblasti obchodu a podnikání. Daren Brabham[12] se tomuto fenoménu věnuje po jeho teoretické stránce, představuje definici crowdsourcingu a popisuje, jak by měl celý proces v ideálním případě fungovat. Právě Brabham značně rozšiřuje teoretická východiska této činnosti a poukazuje na klíčové faktory, které by měl proces splňovat, aby se o něm dalo hovořit jako o „crowdsourcovém". Na těchto parametrech panuje shoda napříč světovou akademickou obcí, přičemž zmiňovanými faktory[13] jsou:

- „Organizace (aktér) mající úkol/požadavek, který je potřeba splnit nebo chce s jeho plněním pomoci.
- Komunita (dav – crowd) ochotná úkol/požadavek dobrovolně vykonat.
- *(Online) prostředí umožňující plnění úkolu a interakci mezi organizací (aktérem) a komunitou.*
- *Spolupráce je vzájemně výhodná pro organizaci (aktéra) i komunitu."*[14]

Brabham tvrdí, že crowdsourcing je využíván výhradně v internetovém online prostředí. Ovšem tato část jeho definice je již překonána, a to zejména v okamžiku, kdy se zaměříme na využití crowdsourcingu během shromažďování informací v prostředí ozbrojeného konfliktu. Důležitá je tedy pouze existence „prostředí" (ať již online nebo off-line), umožňujícího plnění úkolů a interakci mezi zainteresovanými stranami. Důležité je dodat, že pro interakci mezi stranami bude s největší pravděpodobností zapotřebí internetové připojení nebo alespoň mobilní signál. Online prostředí však zcela jistě nemusí být základní potřebou pro plnění stanoveného úkolu (v tomto případě myslíme shromažďování informací v terénu).

Na druhé straně je počet odborných textů věnujících se využití crowdsourcingu jako zdrojového prvku všezdrojové analýzy během zpravodajského procesu zcela marginální množství a v českém a slovenském jazyce, s výjimkou několika závěrečných vysokoškolských prací, toto téma zcela absentuje. Pro akademickou sféru začalo být aktuální až s vypuknutím války na Ukrajině v roce 2022.

Z textů věnujících se crowdsourcingu jako zdrojovému prvku zpravodajského procesu je důležité zmínit hned několik počinů začínajících pionýrskou kapitolou v díle Locha

10 HOWE, Jeff. Crowdsourcing. Online. Crowdsourcing.typepad.com. 2006. Dostupné z: https://crowdsourcing.typepad.com/cs/2006/06/crowdsourcing_a.html. [cit. 2022-10-08].

11 HOWE, Jeff. Crowdsourcing: Why the Power of the Crowd Is Driving the Future of Business. Currency, 2009. ISBN 978-0307396211.

12 Viz Brabham, ref. 3.

13 Ibid., str. 3.

14 Ibid., str. 3 a 97.

Johnsona,[15] jejímž autorem je Robert Steele.[16] Ten v kapitole o OSINT jako první upozorňuje na (v té době – 2007) nový fenomén jménem crowdsourcing a poukazuje na jeho do budoucna se zvyšující význam. Steele ho považuje „pouze" za subdisciplínu OSINT. To však nikterak neubírá na významu, který v něm Steele vidí.[17]

Nicholas Mumm[18] dochází k závěrům, že využitím potenciálu civilního obyvatelstva v součinnosti s moderními technologiemi zvyšuje účinnost shromažďování informací v rámci HUMINT. Uvádí také, že využití kolektivního vědomí civilistů může v širokém měřítku pomoci ozbrojeným silám v jejich operační činnosti. Nabádá i k využití rozšiřující se mobilní sítě k vytvoření propojení mezi civilním obyvatelstvem a armádou. Celkově poukazuje na možnost doplnit zpravodajské zabezpečení ozbrojených sil o crowdsourcová data od civilního obyvatelstva.[19]

Pokouší se tak převléci koncept sesednutých vojáků „every soldier a sensor" do civilního prostředí. Ten je detailně popsán v příručce americké armády z roku 2008.[20] Koncept cílí na zvýšení objemu získaných informací během zpravodajského procesu na taktické úrovni. Sesednutí vojáci mají být schopni aktivně pozorovat své okolí, poznatky zaznamenávat a průběžně hlásit v reálném čase pomocí nových připojených technologií.[21] Také činnost crowdsourcingu má podobu tzv. sesednutých vojáků. Tímto způsobem rozšiřuje zpravodajské a průzkumné kapacity pro zpravodajský proces v rámci zpravodajské přípravy bojiště, a to pomocí jednotlivých vojáků zajišťujících kontinuální tok informací. Vojáci tvoří dav (crowd) a každý voják je v rámci konceptu zpravodajským senzorem.

Všechny zmíněné texty však zatím spatřují crowdsourcing pouze jako obohacení tradičních zpravodajských zdrojových prvků. Odlišný pohled představuje Steven Stottlemyre[22] a Shay Herhkovitz.[23] Oba autoři, publikující nezávisle na sobě, tvrdí, že crowdsourcing není pouze nástroj rozšiřující tradiční zpravodajské zdrojové prvky, nýbrž ho vnímají

15 JOHNSON, Loch K. Handbook of Intelligence Studies. 270 Madison Avenue, New York NY 10016: Routledge, 2007. ISBN 0-203-08932-4.

16 Viz Steele ref. 4.

17 Ibid.

18 MUMM, Nicholas. CROWDSOURCING: A NEW PERSPECTIVE ON HUMAN INTELLIGENCE COLLECTION IN A COUNTERINSURGENCY. Online. Small Wars Journal. 2012. Dostupné z: https://smallwarsjournal.com/node/12036. [cit. 2023-04-24].

19 Ibid.

20 HEADQUARTERS DEPARTMENT OF THE ARMY. FM 3-21.75 (FM 21-75): The Warrior Ethos and Soldier Combat Skills. Washington, DC: Headquarters Department of the Army, 2008. Dostupné také z: https://irp.fas.org/doddir/army/fm3-21-75.pdf.

21 MCGARRY, Christopher C.E. Inverting the Army Intelligence Pyramid. Online, Monograph, vedoucí Command and General Staff College. Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College Fort Leavenworth, Kansas. 2011, s. 14-17. Dostupné z: https://apps.dtic.mil/sti/tr/pdf/ADA545590.pdf. [cit. 2023-10-17].

22 STOTTLEMYRE, Steven. HUMINT, OSINT, or Something New? Defining Crowdsourced Intelligence. Online. International Journal of Intelligence and CounterIntelligence. 2015, roč. 28, č. 3. Dostupné z: https://doi.org/10.1080/08850607.2015.992760. [cit. 2023-04-24].

23 Herhkovitz, Shay. 2020. "Crowdsourced Intelligence (Crosint): Using Crowds for National Security." The International Journal of Intelligence, Security, and Public Affairs 22 (1): 42–55. doi:10.1080/23800992.2020.1744824.

jako vlastní zdrojový prvek zpravodajského procesu, který do rodiny „INTů“[24] řadí pod označením crowdsourcové zpravodajství (CROSINT).

První a vlivnější je Stotlemyre vytyčující základní charakteristické rysy těchto nových projevů ve zpravodajství. Jeho hlavním cílem je profesionalizovat koncept shromažďování informací prostřednictvím crowdsourcingu, přičemž argumentuje, že tento způsob shromažďování informací je zpravodajskými strukturami v jednadvacátém století již běžně využíván. Navíc dodává, že je jasně odlišitelný od příbuzných zdrojových prvků všezdrojové analýzy (OSINT a HUMINT).[25]

Konkrétním případům využití crowdsourcingu jako zdrojového prvku zpravodajského procesu se na případu Ukrajiny věnuje Paul Burke[26] a Andrew Ford[27], kteří upozorňují na masovost výskytu crowdsourcingu v tomto konfliktu. Přirovnávají využití civilního obyvatelstva ke zmiňovanému konceptu, kdy každý voják je senzorem, a tento v případě civilistů nazývají „každý občan je shromažďovatel“ (every citizen a collector[28]). Oba také tvrdí, že se civilisté stávají součást kill-chain[29]. Tyto faktory přisuzují rozšíření vlastnictví chytrých mobilních telefonů v ukrajinské populaci.

Trendu využití crowdsourcových dat ze sociálních sítí k vyběru vojenských cílů se věnuje Thomas Elkjer Nissen.[30] Jeho myšlenky dále rozvíjí Sanda Svetoka[31]. Oba autoři však své poznatky směřují ke konceptu hybridní války, nikoli k samotnému zpravodajskému procesu. Podobně je tomu i v případě P. W. Singera a Emersona T. Brookinga, kteří se věnují weaponizaci sociálních sítí.[32]

Využití crowdsourcových dat ze sociálních sítí se věnují i autoři publikující o zpravodajství ze sociálních sítí (Social media intelligence, SOCMINT),[33] přičemž potenciálu

---

24 Neboli „rodina“ zpravodajských disciplín (zdrojových prvků) shromažďování informací, kdy jednotlivé prvky mají tradičně ve svém akronymu INT odkazující na anglické slovo *intelligence* (zpravodajství). Za tradiční zpravodajské disciplíny obecně považujeme OSINT, HUMINT, IMINT, MASINT a SIGINT. Současným trendem ve zpravodajských studiích je snaha rozšiřovat „rodinu“ o nové zpravodajské disciplíny. Zároveň probíhá debata o legitimitě tohoto trendu. Příkladem je právě CROSINT, ale za zmínku stojí i CITINT, SOCMINT nebo CYBINT.

25 Viz Stottlemyre ref. 22. str. 579.

26 Viz Burke ref. 2.

27 Autor série článků o této problematice, viz: https://fhs.academia.edu/MatthewFord/Radical-War

28 Viz Burke ref. 2. str. 101.

29 Kill-chain je několika fázový vojenský koncept označující strukturu útoku.

30 Viz Elkjer Nissen ref. 7.

31 SVETOKA, Sanda. Social Media as a Tool of Hybrid Warfare. Riga: NATO Strategic Communications Centre of Excellence, 2016. ISBN 978-9934-8582-6-0. Dostupné také z: https://stratcomcoe.org/publications/social-media-as-a-tool-of-hybrid-warfare/177.

32 SINGER, P. W. a BROOKING, Emerson T. LikeWar: The Weaponization of Social Media. Online. Eamon Dolan/Houghton Mifflin Harcourt, 2018. ISBN 978-1328695741. Dostupné z: https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/1192375/mod_resource/content/2/Singer%2C%20P.%20W%20%20LikeWar_%20the%20Weaponization%20of%20Social%20Media-Houghton%20Mifflin%20Harcourt%20%282018%29.pdf. [cit. 2023-10-17].

33 SIR OMAND, David; BARTLETT, Jamie a MILLER, Carl. Introducing Social Media Intelligence (SOCMINT). Online. Intelligence and National Security. 2012, roč. 27, č. 6, s. 801-823. Dostupné z: https://doi.org/10.1080/02684527.2012.716965. [cit. 2023-04-24].

sociálních sítí pro shromažďování informací v rámci zpravodajského procesu se věnuje Sofia Charania.[34] Konkrétní metody a nástroje SOCMINT jako prvku OSINT detailně popisují Nihad Hassan a Rami Hijazi.[35] SOCMINT s vojenským využitím dat ze sociálních sítí propojuje Karen Howells,[36] která zmiňuje konkrétní případy vojenských zásahů na základě takto získaných dat a ve svém textu zmiňuje i případ Libye.

Crowdsourcingu v rámci konfliktu na Ukrajině se dotýkají i Roman Horbyk[37] a Gregory Asmolov,[38] ti se však více než jeho zpravodajskému využití věnují jeho dopadům na postavení civilistů v rámci konceptu participační války. Projevům crowdsourcingu během občanské války v Sýrii se věnuje Asher Berman,[39] jeho projevům během první občanské války v Libyi již zmiňovaný Steven Stottlemyre společně se Sonia Stottlemyre,[40] kteří analyzují jeho využití během jednotlivých fází zpravodajského procesu na případu OUP v kontextu krizového mapování (dále i *crisis mapping*).

Právě v rámci crisis mapping je crowdsourcing hojně využívaným nástrojem shromažďování informací.[41] Informace tohoto původu využívá k dosažení rozdílných cílů než CROSINT. Hlavním rozdílem je záměr, za kterým jsou crowdsourcová data shromažďována. V případě zpravodajského využití se jedná o přispívání do zpracování zpravodajského produktu, jako jeden ze zdrojových prvků. Tento proces je striktně v rukou státních zpravodajských aktérů a typicky má vliv na vedení vojenských operací.[42] Crisis mapping může být veden jak státními, ale i nestátními aktéry (např. humanitárními organizacemi). Data se v tomto případě nemusí využívat jako zdrojový prvek zpravodajského procesu,

34 CHARANIA, Sofia. Social Media's Potential in Intelligence Collection. Online. American Intelligence Journal. 2016, roč. 33, č. 2, s. 94-100. ISSN 0883072X. Dostupné z: https://www.jstor.org/stable/26497093?typeAccessWorkflow=login. [cit. 2023-10-17].

35 HASSAN, Nihad A. a HIJAZI, Rami. Open Source Intelligence Methods and Tools: A Practical Guide to Online Intelligence. Online. Delaware: Apress Media, 2018. ISBN 978-1-4842-3213-2. Dostupné z: https://douran.academy/wp-content/uploads/ebooks/open-source-intelligence-methods-and-tools.pdf. [cit. 2023-04-25].

36 HOWELLS, Karen. Social Media Networking and Tactical Intelligence Collection in the Middle East. Online. International Journal of Cyber Warfare and Terrorism (IJCWT). 2019, roč. 9, č. 2, s. 15-28. ISSN 1947-3435. Dostupné z: https://doi.org/10.4018/IJCWT.2019040102. [cit. 2023-10-17].

37 HORBYK, Roman. "The war phone": mobile communication on the frontline in Eastern Ukraine. Online. Digital War. 2022, roč. 3, s. 9-24. ISSN 2662-1983. Dostupné z: https://doi.org/10.1057/s42984-022-00049-2. [cit. 2023-10-18].

38 ASMOLOV, Gregory. The transformation of participatory warfare: The role of narratives in connective mobilization in the Russia–Ukraine war. Online. Digital War. 2022, roč. 3, s. 25-37. ISSN 2662-1983. Dostupné z: https://doi.org/10.1057/s42984-022-00054-5. [cit. 2023-10-18].

39 BERMAN, Asher. Syrian Rebel Use of Social Media. Online. Foreign Policy Research Institute. 2012. Dostupné z: https://www.fpri.org/article/2012/10/syrian-rebel-use-of-social-media/. [cit. 2023-10-18].

40 Viz Stottlemyre a Stottlemyre ref. 8.

41 CRISISMAPPERS. THE CRISIS MAPPERS NETWORK. Online. CrisisMappers THE HUMANITARIAN TECHNOLOGY NETWORK. N. d. Dostupné z: http://crisismapping.ning.com/. [cit. 2023-10-17].

42 Viz Burke ref. 2. str. 99.

ale také jako nástroj usnadňující koordinaci pomoci záchranných složek při reakci na humanitární krizi vyvolanou ozbrojeným konfliktem.[43]

Aktivity amatérských analytiků a občanských novinářů[44] na sociálních sítích svým charakterem odpovídají crisis mapping, ale k dosažení svých cílů, jakými jsou ověřování faktů, boj s prvky kognitivního válčení na sociálních sítích (dezinformace) a mapování vývoje konfliktu, využívají podobných metod jako státní zpravodajské struktury.[45] Tuto skupinu řadíme do prostoru mezi krizové mapování a tzv. občanské zpravodajství (Citizen Intelligence, CITINT), zejména s ohledem na neurčitost využitelnosti jejich práce státními zpravodajskými strukturami.

Podoba dat se však zpravidla nemění – informace využité pro CROSINT i crisis mapping mohou mít stejný věcný charakter a v obou případech tak mají podobu dat ze sociálních sítí, informací z participačních map, crowdsourcových dat o událostech, leteckých a satelitních snímků a dat z geoprostorových platforem.[46] I proto někteří autoři spojují a popisují CROSINT jako prvek crisis mappingu.[47]

Na základě Brabhamovy definice[48] crowdsourcingu uvedené v úvodu článku a tabulky č.1, která prezentuje stěžejní poznatky rozvíjející využití crowdsourcingu během zpravodajského procesu, crowdsourcing ve zpravodajství definujeme jako: *Model distribuovaného shromažďování informací, který využívá kolektivního potenciálu (internetových) skupin, nacházejících se mimo zpravodajské struktury, s cílem decentralizovat fázi shromažďování a zpracování informací, ve zpravodajském procesu.* Definice bude využita během dalšího výzkumu projevů civilního zapojení do zpravodajského procesu a zároveň představuje výstup tohoto textu. Vzhledem k neexistenci terminologické a konceptuální shody popisovaných fenoménů, je předložená definice otevřena odborné diskuzi. V současné době probíhají aktivity, které mají za cíl nalézt terminologickou a konceptuální shodu u nových fenoménů zapojujících civilní obyvatelstvo do zpravodajského procesu. Cílem je také představení odborně odsouhlaseného překladu do češtiny a následná implementace této terminologie do klíčových dokumentů.

43 ZIEMKE, Jen; JAYAMAHA, Buddhika a JAHN, Molly M. Crisis Mapping and Crowdsourcing in Complex Emergencies. Online. Politics. 2021. Dostupné z: https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.1580. [cit. 2023-10-18].

44 Občanským novinářem se myslí kdokoliv nacházející se mimo bezpečnostní strukturu státu mapující mimořádnou událost nebo následky probíhajícího konfliktu. Dobrým příkladem je tým projektu Bellingcat. Viz: https://www.bellingcat.com/

45 Viz Svetoka ref. 31. s. 13-14.

46 Viz Crisismappers ref. 41.

47 Viz Stottlemyre a Stottlemyre ref. 8.

48 Viz Brabham ref. 3.

Tabulka č.1: Stěžejní části přehledu literatury a jejich pohled na crowdsourcing ve zpravodajství[49]

Autor	Hlavní myšlenky textů	Jak vnímají *crowdsourcing* ve zpravodajství
Robert Steele (2007)	Jako první upozorňuje na využitelnost crowdsourcingu pro práci zpravodajských orgánů.	prvek OSINT
Nicholas Mumm (2012)	Navrhuje zapojit civilní obyvatelstvo v součinnosti s moderními připojenými technologiemi do shromažďování informací (skrze modifikaci ES2).	prvek HUMINT
David Omand (2012)	Představuje SOCMINT a tvrdí, že je v něm možné crowdsourcové informace ze sociálních sítí využít k získání povědomí o situaci v téměř reálném čase.	prvek SOCMINT (subdisciplína OSINT)
Thomas Elkjer Nissen (2015)	Popisuje weaponizaci sociálních sítí a tvrdí, že crowdsourcová data ze sociálních sítí je možné použít k vedení vojenských útoků ve fyzické doméně (targeting).	metodu shromažďování dat ze sociálních sítí
Steven Stottlemyre (2015)	Konceptualizuje crowdsourcing jako vlastní zdrojový prvek zpravodajského procesu (CROSINT).	**jako vlastní zdrojový prvek – CROSINT**
Shay Herhkovitz (2020)	Navazuje na Stottlemyreho a stanovuje další skutečnosti distinktivně odlišující CROSINT od podobných zdrojových částí.	**jako vlastní zdrojový prvek – CROSINT**
Andrew Ford (2022)	Poukazuje na využívání crowdsourcových dat od civilního obyvatelstva jako zdroje kill-chain.	koncept zapojující civilní obyvatelstvo do kill-chain
Paul Burke (2022)	Využívá dosavadní teoretické poznatky o CROSINT a na případu války na Ukrajině (2022) konceptualizuje CITINT.	prvek CITINT

2 TEORETICKÁ VÝCHODISKA CROWDSOURCINGU VE ZPRAVODAJSKÉM PROCESU

CROSINT je v určitých ohledech příbuzný zpravodajským disciplínám OSINT a HUMINT. Na příbuznost s OSINT poukazuje fakt, že všechny informace získané crowdsourcingem jsou shromažďovány, produkovány nebo distribuovány jednotlivci ve veřejně přístupném prostoru. To, že crowdsourcové poskytování dat a informací je v reálném světě realizováno člověkem, pak svědčí o příbuznosti s HUMINT.

Crowdsourcové informace mohou být využívány podobně jako v geoprostorovém zpravodajství (Geospatial intelligence, GEOINT), tedy vytěžením metadat v online prostoru. Taková data mohou být následně využita ke geolokačním aktivitám a možné je i propojení crowdsourcingu s obrazovým zpravodajstvím (Imagery intelligence, IMINT).

Crowdsourcing hraje významnou roli i v rámci SOCMINT, který je považován za subdisciplínu OSINT. Podobně jako CROSINT využívá SOCMINT crowdsourcové informace, které mimo jiné uplatňuje k získání povědomí o situaci v téměř reálném čase, a to shromažďováním informací ze sociálních sítí a jejich následným propojením během probíhající

[49] Vytvořeno autory

mimořádné události.[50] Do všezdrojové analýzy může přispívat formou živých map, které jsou následně nápomocny zasahujícím složkám záchranného systému.[51] Oba tyto zdrojové prvky tedy využívají stejných příležitostí, v tomto případě prostředí sociálních sítí jako místa, odkud získat požadované informace. Ovšem každý z prvků navzdory stejným příležitostem používá crowdsourcové informace odlišně.

Existují případy, kdy pomocí crowdsourcingu proběhla analýza audiovizuálního materiálu. V těchto případech však analýza neprobíhala pro státního bezpečnostního aktéra, ale pro aktéra nestátního.[52] Příkladem je projekt Amnesty International USA, který probíhal během syrské občanské války. Zapojení dobrovolníci analyzovali satelitní snímky, na kterých označovali pozice vojenských jednotek režimu Bašára Asada.[53] Využití crowdsourcingu ve fázi analýzy a produkce v rámci zpravodajského procesu státními zpravodajskými strukturami zatím není veřejně doloženo, a jakkoli je důvodné je předpokládat, nelze je zatím jednoznačně potvrdit.

CROSINT je odlišitelný od příbuzných zpravodajských zdrojových prvků. Odlišení je presentováno na obrázku **č**.1, kdy stěžejním rozdílem je jednání, při kterém jsou zpravodajské úkoly převáděny a určeny přímo skupině potenciálních zdrojů (civilistů). V případě crowdsourcového i občanského zpravodajství CITINT je shromažďování převáděno na skupiny nacházející mimo strukturu bezpečnostních organizací státu – civilisté nejsou příslušníky zpravodajských služeb ani jiných zpravodajsky orientovaných státních institucí (včetně zpravodajských částí vojenských štábů).[54] CROSINT od CITINT, který je rovněž novým zpravodajským fenoménem, můžeme odlišit jen velice obtížně, protože konceptuální průnik je natolik značný, že ve své podstatě splývají.

50 Mimořádnou událostí se v tomto případě myslí výhradně událost neválečného charakteru bez vojensko-operačního přesahu (například živelné katastrofy, teroristické útoky nebo případy masových střeleb).

51 Viz Omand ref. 33, str. 804-805.

52 UNGERLEIDER, Neal. The Syrian War Crowdsourcing Experiment. Online. Fastcompany.com. 2011. Dostupné z: https://www.fastcompany.com/1781570/syrian-war-crowdsourcing-experiment. [cit. 2023-04-30].

53 Ibid.

54 Viz Stottlemyre ref. 22. str. 585-586.

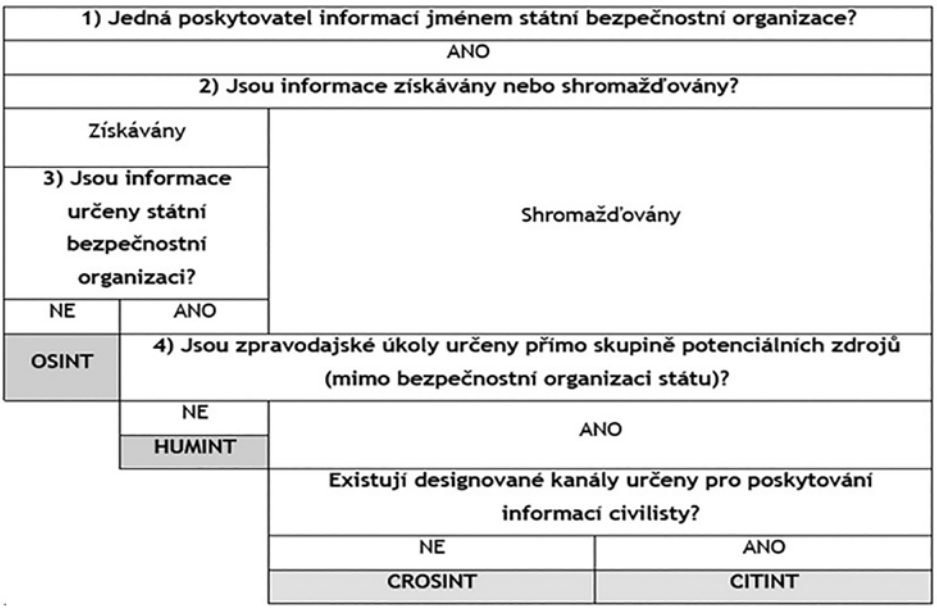

Obrázek č. 1: Odlišení crowdsourcingu od blízkých zpravodajských zdrojových prvků[55]

CROSINT A CITINT oddělujeme na základě existence tzv. designovaných kanálů sponzorovaných státním bezpečnostním aktérem sloužících pro sdílení informací civilním obyvatelstvem. V případě CROSINT není existence takových kanálů esenciální a data jsou analytiky využívána poté, co byla umístěna do prostředí internetu, tradičně na některou ze sociálních sítí.[56] CITINT je z tohoto pohledu modifikovaná forma CROSINT, kdy si je stát potenciálu svého civilního obyvatelstva vědom a aktivně mu dává možnosti (skrze tvorbu designovaných kanálů) k zapojení se do shromažďování informací v terénu a sám k tomu civilní obyvatelstvo i vyzývá.

Navzdory značné shodě teoretických východisek CROSINT a CITINT je důležité zdůraznit konceptuální rozdíly obou zpravodajských zdrojových prvků, které vyplývají z existence designovaných kanálů a které jsou nejvýznamnějším dělitelem. Další rozdíly nalezneme v dobrovolnosti zapojení do shromažďování informací nebo v existenci všeobecné výzvy k výkonu těchto aktivit.

Dalším faktorem oddělujícím CROSINT od HUMINT a OSINT je v případě HUMINT absence dimenze utajování u shromažďování i druhu získaných informací. Taktéž není limitován na interakci „jeden na jednoho“ (operační důstojník versus agent/zdroj). Shromažďování informací tedy provádí skupina osob, ovšem shromážděné informace nejsou

55 Ibid. str. 585, přeloženo a upraveno autory

56 Ibid. str. 583.

typicky utajovaného charakteru.[57] Informace jsou civilisty umisťovány na sociální sítě, kde jsou následně vytěžovány zpravodajskými složkami.

U OSINT chybí zejména pasivní shromažďování informací, protože informace, kterou přisuzujeme k OSINT, pochází tradičně ze zdroje nezávislého na procesu shromažďování informací. Takový zdroj by ve své podstatě měl čekat na své vytěžení.[58] V případě CROSINT shromažďování informací probíhá intencionálně s cílem tyto informace shromažďovat a následně sdílet.

CROSINT kombinuje lidský rozměr HUMINT s viditelnou dimenzí OSINT. Jeho součástí je oslovení nespecifikovaně objemné skupiny lidí s cílem, aby takto oslovená skupina poskytla informace, které nejsou utajované, ale mohou být považovány za citlivé. Kvalita výsledného příspěvku pro všezdrojovou analýzu se v tomto případě odvíjí od celkových schopností zapojeného davu.[59] Klíčovým aspektem crowdsourcingu v kontextu zpravodajského procesu je decentralizace procesu shromažďování a získávání informací, kdy touto decentralizací se myslí přesun shromažďování informací mimo struktury státního bezpečnostního aktéra.[60]

3 CROWDSOURCING JAKO ZDROJOVÝ PRVEK ZPRAVODAJSKÉHO PROCESU

Crowdsourcing může být během zpravodajského procesu využit na všech úrovních velení a řízení (strategické, operační i taktické), a to během fáze shromažďování a zpracování surových dat, vedle tradičních zdrojových prvků pro následnou všezdrojovou analýzu. Na všech těchto úrovních probíhá zpravodajský proces buď samotnými zpravodajskými službami, nebo na nižších úrovních zpravodajskými součástmi velitelských štábů.[61] V předchozí kapitole již bylo zmíněno, že crowdsourcing neboli CROSINT je odlišitelný od tradičních zdrojových součástí.[62]

Jeho postavení ve zpravodajském cyklu je znázorněno na obrázku č. 2. Fáze plánování a řízení představuje stanovení požadavků na informace, které je potřeba získat využitím crowdsourcingu. Fáze shromažďování a zpracování se přímo týká **činnosti** skupiny osob podílejících se na crowdsourcingu.

---

57 Viz Herhkovitz ref. 23. str. 46.

58 Ibid. str. 46-50.

59 Ibid. str. 46.

60 Ibid.

61 ŘÍHA Josef. Konceptualizace zpravodajské terminologie. Vojenské rozhledy. 2020, 29 (2), 020-036. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz. 2020, 29 (2), 020-036. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz. Str. 24.

62 Viz. Stottlemyre ref. 22. str. 586.

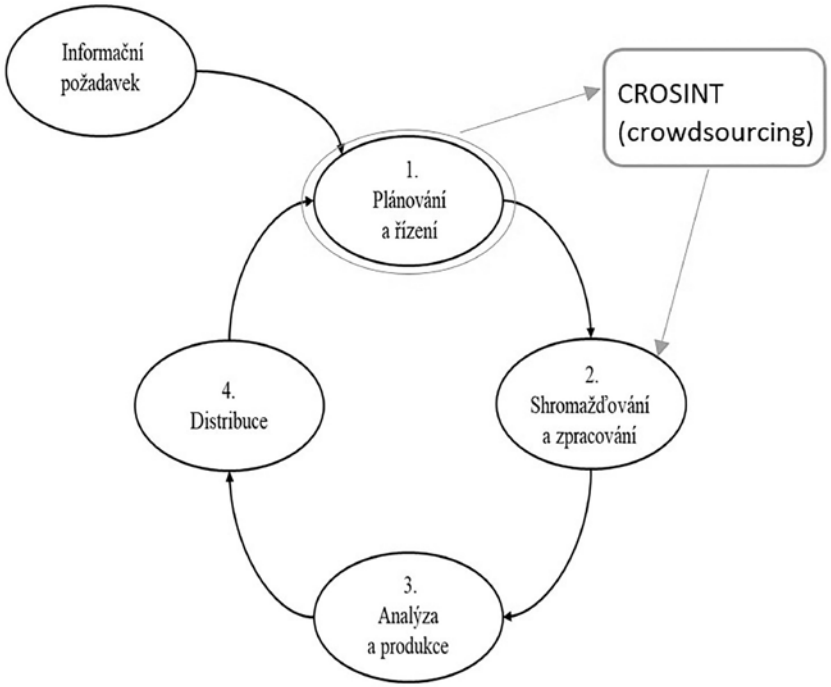

Obrázek č. 2: Postavení crowdsourcingu ve schématu zpravodajského cyklu[63]

Obrázek č. 3 detailněji zobrazuje postavení CROSINT ve zpravodajském procesu jako možného zdrojového prvku v tvorbě finálního produktu všezdrojovou analýzou. Je ho možné využít pro získání informací, které nelze získat organickými zdrojovými prvky. CROSINT je postaven na stejnou úroveň s tradičními zdrojovými prvky zpravodajské organizace.

63 Vojtek 2023, dosud nepublikovaný materiál

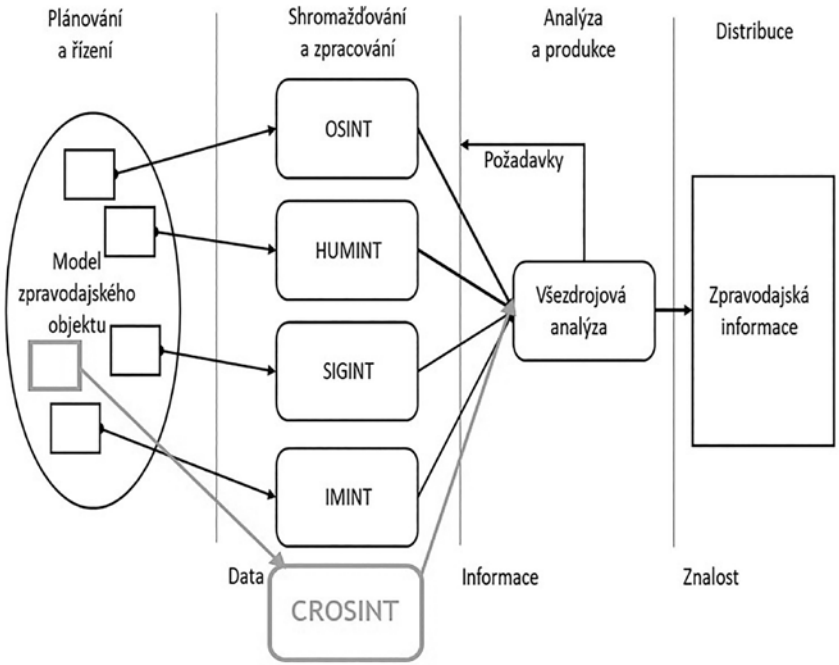

Obrázek č. 3: Postavení crowdsourcingu ve schématu zpravodajského procesu[64]

Tento článek se věnuje využití CROSINT na strategicko-operační úrovni velení a řízení, na které probíhá proces zpravodajské přípravy operací. Na strategické úrovni zpravodajský proces podporuje přijímání politicko-vojenských rozhodnutí, na operační úrovni přispívá zpravodajský proces k plnění operačních úkolů.[65] Letecké údery i celou operaci NATO tak, jak jsou popisovány v další části, řadíme do těchto úrovní velení a řízení.

Proces zpravodajské přípravy operace se může napříč armádami lišit, důležité však je, že právě během této fáze mohou být crowdsourcová data využita pro účely vedení bojových operací jako zdrojový prvek zpravodajského procesu. Hlavním cílem crowdsourcingu a moderních technologií obecně je získat informační převahu nad nepřítelem.[66]

Dosavadní výzkum této problematiky poukazuje na to, že utilizace crowdsourcingu civilního obyvatelstva během zpravodajského procesu je vhodná zejména během výběru vojenských cílů (targeting) pro následné vedení úderu konvenčními vojenskými

64 Ibid.

65 VEJMELKA, Oto a kol. Velení a řízení v operacích: Vojenská publikace Pub-53-01-1. Vyškov: Správa doktrín Ředitelství výcviku a doktrín, 2006. s. 71.

66 RYP, Petr, Informační proces jako součást systému velení a řízení (část 1), 2010, roč. 19 (51), č. 1, s. 93–100, ISSN 1210-3292.

prostředky. Crowdsourcing je možné využít i k vedení úderů nekonvenčními útoky – kybernetické a psychologické.[67] Tento článek se věnuje výhradně jeho využití k vedení konvenčních útoků ve fyzické doméně.

Proces má zpravidla podobu monitorování sociálních sítí, kdy jsou sledovány zájmové příspěvky nebo textové konverzace uživatelů na základě stanovených vzorců. CROSINT využívá masovosti těchto příspěvků – tedy i masovosti uživatelů sociálních sítí. Velkou příležitostí je využití různých příspěvků od různých uživatelů o stejném zájmovém objektu – to umožňuje informace navzájem ověřit.[68] Pokud mají být využity k úderu ve fyzické doméně, je zapotřebí je lokalizovat a nezávisle ověřit během analýzy informací všech zdrojových částí.

Limitujícím faktorem je časový horizont aktuálnosti příspěvků na sociálních sítích, kdy moment zveřejnění nezaručuje aktuálnost příspěvku. Právě zachycení příspěvku v době zveřejnění je ideální variantou, ale pokud se příspěvek nepodaří zachytit v čas, tak se časová limitace crowdsourcingu ještě prohlubuje, informace již nemusí být ke stávající situaci na bojišti nebo poloze cíle aktuální.[69]

Z těchto důvodů je nutné crowdsourcová data ověřit jinými zdrojovými prvky během následné všezdrojové analýzy. Možný je i opačný postup – ověřit informace ostatních zdrojových prvků crowdsourcingem. Řešením aktuálnosti je standardizace crowdsourcového procesu, kdy aktér, který může být státního i nestátního charakteru, poskytne civilnímu obyvatelstvu možnost (kanál), přes kterou informace sdílet. V tomto případě již však popisujeme CITINT, protože touto možností jsou „designované kanály".[70]

Jak již bylo zmíněno, zapojení civilního obyvatelstva do shromažďování informací v průběhu ozbrojených konfliktů se projevilo v počátečních týdnech ruské invaze na Ukrajinu v roce 2022.[71] Objevily se i případy využití neválečného charakteru, jako je humanitární využití odpovídající crisis mappingu[72] s prvky crowdsourcingu zahrnující v sobě designované kanály. Možné je i jeho využití pro potřeby vnitřní bezpečnosti.[73]

Pokud však ozbrojené síly nedisponují v místě nasazení vlastním nebo spřáteleným civilním obyvatelstvem ochotným se do terénního shromažďování a následného sdílení

---

67 Viz Elkjer Nissen ref. 7. str. 65-68.

68 FORD, Matthew. The Smartphone as Weapon part 1: the new ecology of war in Ukraine. Online. 2022, s. 7-9. Dostupné z: https://www.academia.edu/75845985/The_Smartphone_as_Weapon_part_1_the_new_ecology_of_war_in_Ukraine. [cit. 2023-10-18].

69 Ibid.

70 FORD, Matthew a HOSKINS, Andrew. Radical War: Data, Attention and Control in the Twenty-First Century. In: Www.hurstpublishers.com. Oxford University Press, 2022, s. 197. ISBN 9780197656549. Dostupné také z: https://www.hurstpublishers.com/book/radical-war/.

71 KOSTENKO, Aleksei a AFP. Smartphones, crowdsourcing play crucial role in defence of Ukraine. Online. Central.asia-news.com. 2022. Dostupné z: https://central.asia-news.com/en_GB/articles/cnmi_ca/features/2022/03/24/feature-03. [cit. 2022-10-09].

72 HUMANITARIAN TRACKER. Syrian Tracker. Online. Humanitarian tracker. 2011. Dostupné z: https://www.humanitariantracker.org/syria-tracker. [cit. 2023-04-30].

73 TEWKSBURY, Doug. Crowdsourcing Homeland Security: The Texas Virtual BorderWatch and Participatory Citizenship. Online. Surveillance & Society. 2012, roč. 10, č. 3/4, s. 251-262. ISSN 14777487. Dostupné z: https://doi.org/10.24908/SS.V10I3/4.3464. [cit. 2023-10-18].

informací zapojovat, je využití designovaných kanálů ze své podstaty nemožné. V takovém případě je naopak vhodné využití CROSINT zejména formou analýzy uživatelského obsahu sociálních sítí místních civilistů. Zpravodajské služby i zpravodajské části velitelských štábů na všech úrovních velení a řízení mohou využít obsah sdílený civilisty na sociálních sítích, a to i bez jejich vědomí.[74]

4 CROWDSOURCING BĚHEM OPERACE UNIFIED PROTECTOR

Výše uvedeným způsobem byly ze strany NATO využity[75] příspěvky libyjských civilistů na sociálních sítích během OUP. I když je etický rozměr použití tohoto druhu dat problematický, poskytuje informační převahu nad protivníkem, což je hlavním důvodem jejich využití. NATO v OUP nedisponovalo pozemními silami v Libyi, jednalo se o leteckou a humanitární operaci. Dalším důvodem, proč designované kanály během operace nevznikly, bylo (v té době) nerozvinutí těchto prostředků tak, jak jsou využívány v prostředí konfliktu na Ukrajině. Nelze opomenout ani pochopitelnou nevoli NATO veřejně přiznat využití civilních informací k vojenským účelům.[76]

První občanská válka v Libyi[77] vypukla v roce 2011. Před jejím oficiálním začátkem v zemi probíhaly masové civilní protesty proti Kaddáfího režimu, které v širším kontextu zapadají do událostí Arabského jara[78] – tedy událostí, které byly ve všech zemích, kde propukly, provázeny značným využitím sociálních sítí. Protestující využívali sociální sítě ke vzájemné komunikaci, proto bývají události Arabského jara také označovány jako Twitterové nebo Facebookové revoluce.[79] Protesty rychle přešly do otevřené občanské války, kdy hlavním cílem opozičních uskupení bylo svrhnout tehdejší autoritářský režim.[80]

S cílem ochránit civilní obyvatelstvo před násilím ze strany režimu zahájila Severoatlantická aliance v souladu s rezolucí Rady bezpečnosti OSN č. 1973[81] intervenci

74 Viz Pešek ref. 1. str. 45.

75 V jistých souvislostech lze též hovořit o zneužití, protože se může jednat o příspěvky, které jejich autoři nezveřejnili s myšlenkou vojenského využití.

76 POLLOCK, John. People Power 2.0: How civilians helped win the Libyan information war. Online. MIT Technology Review. 2012. Dostupné z: https://www.technologyreview.com/2012/04/20/186647/people-power-20/. [cit. 2023-10-18].

77 Více o kontextu První občanské války v Libyi například v: https://www.defence.lk/upload/ebooks/David%20KilcullenOut%20of%20the%20Mountains_%20The%20Coming%20Age%20of%20the%20Urban%20Guerrilla-Oxford%20University%20Press%20(2013).pdf

78 UPPSALA CONFLICT DATA PROGRAM (UCDP). Libya: Government. Online. N. d. Dostupné z: https://ucdp.uu.se/conflict/11346. [cit. 2023-10-18].

79 COTTLE, Simon. Media and the Arabuprisings of 2011:Research notes. Online. Journalism. 2011, roč. 12, č. 5, s. 648. Dostupné z: https://doi.org/10.1177/1464884911410017. [cit. 2023-10-18].

80 KILCULLEN, David. Out OF THE mountains. New York: Oxford University Press, 2013, s. 201-202. ISBN 978-0-19-973750-5.

81 UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL. Resolution 1973 (2011). Online. In: . 2011, s. 1-8. Dostupné také z: https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N11/268/39/PDF/N1126839.pdf?OpenElement.

do probíhající občanské války. Jejím hlavním cílem byla ochrana civilního obyvatelstva a vynucení bezletové zóny nad libyjským územím. Navzdory letecké podpoře se povstaleckým skupinám nejdříve nedařilo dosáhnout žádného významnějšího pokroku. Situace se změnila v srpnu 2011, kdy se povstalcům podařilo obsadit hlavní město Libye Tripolis. První občanská válka de facto skončila o dva měsíce později, kdy byl dopaden a následně rebely usmrcen sám Kaddáfí.[82] Země však byla válkou poznamenána do takové míry, že v roce 2014 vypukla další občanská válka.

Crowdsourcing se v konfliktu osvědčil díky stejným faktorům, které pomohly vytvořit samotnou revoluci. David Kilcullen[83] tyto faktory označuje jako *„připojená, technicky zdatná, radikalizovaná a nezaměstnaná mládež“*. Libyjští civilisté vybaveni chytrými mobilními telefony, nejčastěji s aplikací Google maps, začali označovat režimní pozice. Civilisté takto označovali polohu vojenské techniky, dělostřeleckých baterií, místa s velkou koncentrací režimních sil i pozice odstřelovačů. Skrze sociální sítě se k těmto informacím snadno dostaly nejenom protirežimní jednotky, ale hlavně zpravodajské orgány NATO. Informace byly vyhodnoceny a předány. Poté mohly být využity k vedení útoků z válečných plavidel a letadlových lodí na pobřeží.[84]

Představitelé NATO se k otázce využití informací od civilistů nechtěli oficiálně vyjadřovat. Podle jednoho z mluvčích NATO je úkolem zpravodajských struktur čerpat informace z jakéhokoliv zdroje. Úkolem analytiků na všech úrovních je pak tyto informace propojit a poskytnout veliteli nejlepší informace o situaci. Twitter určitým způsobem přispíval k celkovému zpravodajskému procesu.[85]

Podle představitele Severoatlantické aliance, který tyto informace poskytl deníku The Guardian, NATO vybíralo potencionálně relevantní tweety, které následně filtrovalo z hlediska jejich relevance a autenticity. Také dodal, že tento druh informací nikdy nebyl v průběhu operace využit bez řádného ověření. NATO tedy nikdy nejednalo pouze na základě jedné informace ze sociálních sítí.[86]

Připustil také, že bez vojenské přítomnosti přímo v Libyi a vzhledem k její rozloze byl Twitter a ostatní sociální sítě v hledáčku aliančního zpravodajství. Tímto způsobem získávalo NATO lepší povědomí o poloze Kaddáfího sil. NATO si bylo také vědomo, že sociální sítě mohou být využity ke sdílení úmyslně zavádějících informací. To odkazuje na proces ověřování crowdsourcových informací jinými zdrojovými prvky. Tento představitel dodává, že informace získané tímto způsobem byly často ověřovány pomocí IMINT a SIGINT.[87]

Přestože NATO nevzneslo žádnou oficiální výzvu k civilistům se žádostí o terénní shromažďování dat a ani se v rámci konfliktu neobjevily žádné „designované kanály“, libyjští civilisté se snažili komunikovat přímo se zástupci NATO, a to zejména na sociální síti

82 Viz UCDP ref. 78.

83 Viz Kilcullen ref 80. str. 218.

84 Ibid.

85 NORTON-TAYLOR, Richard a HOPKINS, Nick. Libya air strikes: Nato uses Twitter to help gather targets. Online. The Guardian. 2011. Dostupné z: https://www.theguardian.com/world/2011/jun/15/libya-nato-gathers-targets-twitter. [cit. 2023-10-19].

86 Ibid.

87 Ibid.

Twitter. Skupiny libyjských aktivistů si sami vyhodnotily, jaké informace by NATO mohlo potřebovat pro své humanitárně-vojenské cíle. Členové „davu" plánovali a řídili shromažďování informací a stanovovali postupy pro každou z fází zpravodajského procesu pod vedením „producentů" finálních informací. Producenty byly uživatelské účty na sociálních sítích, které výsledky amatérského zpravodajského procesu následně sdílely na těchto účtech. Právě producenti byli tím, kdo kladl požadavky na zpravodajský proces.[88] Crowdsourcing tak organizovali civilisté formou crowdsourcingu.[89] Z tohoto pohledu mělo NATO k dispozici již hotový amatérský produkt, který by v případě využití však musel projít detailním ověřením.

Podobně tomu je i v případě krizových map vzniklých během občanské války. V tomto článku již bylo popsáno, že krizové mapy využívají podobných příležitostí jako zpravodajský crowdsourcing. Veřejné informace o využití krizových map k vedení vojenských operací však nejsou. Stottlemyre uvádí, že alianční štáby měly k informacím z krizových map přístup (jako ke všem informacím souvisejících s konfliktem), proto předpokládá, že tyto informace byli alespoň částečně využity během aliančního zpravodajského procesu na strategické a operační úrovni velení a řízení OUP.[90]

Objevily se případy, kdy civilisté sloužili jako zdroj informací pro NATO. V těchto případech však šlo spíše o klasickou formu HUMINT, kdy tito civilisté, kteří měli díky svému sociálně-ekonomickému postavení přístup k informacím, figurovali na bázi agenta jednajícího ve prospěch Severoatlantické aliance. Jejich motivace byla buď ideologická (boj proti režimu) nebo ekonomická (obohacení sebe nebo svých blízkých).[91] Tyto jevy však s odkazem na stanovená teoretická východiska pod crowdsourcing zařadit nemůžeme.

ZÁVĚR

Tento článek představil koncept crowdsourcingu jako jednu z možností, jak je zpravodajský potenciál civilního obyvatelstva využíván v prostředí soudobých konfliktů, ale i mimo ně. Zapojení civilního obyvatelstva do zpravodajských aktivit bude ve velké míře pozorovatelné i v budoucích ozbrojených konfliktech. Crowdsourcing se ve zpravodajské praxi začal etablovat již po roce 2000, ale jeho potenciál jako zdrojového prvku zpravodajského procesu se rozvinul až s rozvojem chytrých mobilních telefonů a bezdrátové internetové sítě po roce 2010.

Článek vymezil teoretická východiska crowdsourcingu ve zpravodajství a definoval ho jako *model distribuovaného shromažďování informací, který využívá kolektivního potenciálu (internetových) skupin, nacházejících se mimo zpravodajské struktury, s cílem decentralizovat fázi shromažďování a zpracování informací, ve zpravodajském procesu.*

88 Viz Stottlemyre a Stottlemyre ref. 8. str. 29-30.

89 Grafické znázornění procesu nabízí již zmiňovaný článek od Stottlemyre a Stottlemyre, dostupný online zde: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/poi3.9?saml_referrer

90 Viz Stottlemyre a Stottlemyre ref. 8. str. 30.

91 Viz Pollock ref. 76.

Definice je z důvodů absence terminologické a konceptuální shody ponechána k odborné diskuzi.

Zpravodajský potenciál nabízený civilním obyvatelstvem se projevil a projevuje v různé míře ve všech soudobých ozbrojených konfliktech. Projevy zapojení civilního obyvatelstva mohou mít různou podobu. Tyto projevy se vždy budou odvíjet od kontextu konkrétního analyzovaného konfliktu. Největším hybatelem, který umožňuje rozvinutí těchto projevů, jsou moderní technologie, zejména připojená (k internetové síti) elektronická zařízení. Enormní rozvoj chytrých mobilních telefonů napříč světovou populací i tam, kde v minulosti přístup k nim byl značně omezen, umožňuje civilistům fungovat jako senzor monitorující aktuální situaci na bojišti.

CROSINT je od tradičních zdrojových součástí odlišitelný vzhledem k povaze dat, která využívá a vzhledem k tomu, kdo tato data shromažďuje. Stěžejní je postavení osoby, která data pro crowdsourcing shromažďuje, protože se jedná o osobu stojící mimo struktury státní (zpravodajsky orientované) instituce i mimo struktury ozbrojených sil. Zpravodajské složky se tímto způsobem decentralizují a „outsourcují" shromažďování a získávání informací.

Crowdsourcing je využíván jako zdrojový prvek zpravodajského procesu na všech úrovních velení a řízení ozbrojených sil, ve fázi shromažďování a zpracování informací. Stojí na stejné úrovni jako jiné využité zdrojové prvky pro následnou všezdrojovou analýzu. Jeho velkým limitem je otázka věrohodnosti a aktuálnosti informací získaných tímto způsobem. Během všezdrojové analýzy je možné crowdsourcová data ověřit ostatními zdrojovými prvky nebo crowdsourcovými daty ověřit je.

Metody byly využity během intervence vzdušných sil Severoatlantické aliance do první občanské války v Libyi, kdy NATO využívalo informací od civilistů, zejména jejich příspěvky na sociálních sítích, k vedení vzdušných úderů na pozemní cíle. Příspěvky civilistů, ať textové nebo audiovizuální, obsahovaly informace o pozicích vojenských jednotek Kaddáfího režimu. Tyto informace byly na příspěvku přímo uvedeny nebo daný příspěvek obsahoval metadata umožňující lokalizovat místo jeho pořízení.

Příspěvky libyjských civilistů však ne vždy byly primárně vytvářeny k vojenskému užití. Dvojí využití obsahu sociálních sítí, podobně jako dvojí využití jakékoliv technologie, vždy naráží na otázku etičnosti. Právě v etické otázce civilního zapojení do zpravodajského procesu je možné dále tuto problematiku vědně rozvíjet. Zapotřebí je také provést podrobnou studii mapující zapojení civilního obyvatelstva do zpravodajského procesu na všech úrovních velení a řízení ozbrojených sil. Dostatečně neprobádaný je i vliv těchto informací na proces vybírání cílů (targeting) ozbrojenými silami.

Text prezentoval postavení crowdsourcingu jako zdrojového prvku ve zpravodajském procesu a formou případové studie ukazuje na praktické využití crowdsourcingu během první občanské války v Libyi. Propojuje teoretická východiska crowdsourcingu ve zpravodajské činnosti s empirií a nabízí další oblasti, kam je možné výzkum této problematiky v budoucnu směřovat.

SEZNAM ZKRATEK

Zkratka	Význam
CITINT	Občanské zpravodajství
CROSINT	Crowdsourcové zpravodajství
CYBINT	Kybernetické zpravodajství
ES2	Každý voják je senzor
GEOINT	Geoprostorové zpravodajství
HUMINT	Zpravodajství z lidských zdrojů
IMINT	Obrazové zpravodajství
MASINT	Zpravodajství měření a vyměřování
NATO	Severoatlantická aliance
OSINT	Zpravodajství z otevřených zdrojů
SIGINT	Signální zpravodajství
SOCMINT	Zpravodajství ze sociálních sítí
UOP	Operace Unified Protector

Autoři: ***Mgr. Karel Pešek**, narozen 1999. V letech 2021 a 2023 absolvent bakalářského a magisterského studia bezpečnostních a strategických studií na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity. Od září 2023 akademický pracovník Ústavu zpravodajských studií (ÚZS) Univerzity obrany, kde současně studuje doktorský studijní program Teorie obrany státu na Fakultě vojenského leadershipu. Ve vědecké oblasti se zaměřuje primárně na nové trendy ve zpravodajství, strukturované metody zpravodajské analýzy a geograficky na oblast postsovětského prostoru.*

***Ing. Jozef Vojtek, Ph.D.**, narozen 1961. Je absolventem Vysoké vojenské školy pozemního vojska ve Vyškově. Po absolvování postgraduálního studia na Vojenské akademii v Brně působil ve zpravodajských štábech brigády rychlého nasazení, mechanizované divize a ministerstva obrany. Od roku 2016 působí v akademickém prostředí a v současné době je akademickým pracovníkem Ústavu zpravodajských studií Univerzity obrany. Disertační práci v oboru Vojenský management obhájil v roce 2021. Ve své práci se zabývá problematikou zpravodajství a informační analýzy.*

***Plk. gšt. doc. Mgr. Ing. Libor Kutěj, Ph.D.**, narozen 1967. Absolvoval obor hornické inženýrství na Vysoké škole báňské a mezinárodní vztahy na Metropolitní univerzitě Praha. Doktorské studium ukončil na Univerzitě obrany a v roce 2021 se habilitoval pro obor Ochrana vojsk a obyvatelstva. V letech 1996–2019 působil ve Vojenském zpravodajství. Je ředitelem Ústavu zpravodajských studií Univerzity obrany a v akademické práci se zaměřuje na zpravodajskou činnost a bezpečnostní vývoj v oblasti východní a jihovýchodní Asie.*

Jak citovat: PEŠEK, Karel, Jozef VOJTEK a Libor KUTĚJ. Crowdsourcing jako prvek strategicko-operačního zpravodajství. Jak jej využilo NATO a změnilo pravidla hry. *Vojenské rozhledy.* 2024, 33 (1), 084-104. ISSN 1210-3292 (print), 2336-2995 (on-line). Available at: www.vojenskerozhledy.cz.